

VARKAUDEN ESIHISTORIAALLISTEN MUINAISJÄÄNNÖSTEN INVENTOINTI
1975.

Suoritin 22.-24.9. 1975 virkatyönä Varkauden kaupungin alueella muinaisjäännösten inventoinnin. Vaikka aika olikin lyhyt, riitti se erinomaisesti tunnettujen esihistoriallisten löytöpaikkojen tarkastamiseen. Aikaa jäi vielä riittävästi muuhunkin maastoon tutustumiseen, joskaan ennestään tunnettujen löytöjen lisäksi ei uusia ilmennyt.

Kertomus on laadittu Pohjois-Savon seutukaavaliiton käyttämän seutukuntajaon mukaisesti. Kohteiden numeroinnissa ensimmäinen numero tarkoittaa seutukuntaa (5. Varkauden yht. työalueen pohj. osa). Sitä seuraavat numerot 100- on varattu esihistoriallisia löytöjä varten. Näiden järjestys merkitään kauttaviivalla (1.100/1). Numerolle 1.100/0 on merkitty Museoviraston esihist. ~~top.~~ tston lappuluettelossa Varkauden kohdalle merkityt löydöt, joiden sijoittuminen nimenomaan Varkauteen ei ole varmaa. Eihän voidaan myös liittää tiedot löydöistä, joiden todenperäisyys tai esihistoriallisuus on epäselvä. Mikäli nämä joskus täsmentyvät, voidaan ne liittää juoksevaan numerointiin tai poistaa asiaan kuuluvin merkinnöin.

Inventoinnin jälkeen Varkauden alueelta mahdollisesti tehtävät löydöt, joiden löytöpaikan sijainti tunnetaan, saavat juoksevan numeroinnin mukaisen numeron. Hainitulle kohdalle luetteloon liitetään ilmoitus löydöstä, sen pääluettelonumero ja viitteet asianomaisiin verifikaatteihin. Kun löytöpaikka tarkastetaan maastossa poistetaan väliaikaisilmoitus ja tarkastuskertomus pannaan sen paikalle luetteloon. Jos taas aiemmin tarkastettuja kohteita tarkastetaan uudelleen, voidaan siitä tehdä ilmoitus luettelossa jo olevalle paperille tai jos tarkastuksen tuloksena syntyy kertomus liitetään se luetteloon aiempien tietojen yhteyteen.

Löytöpaikoista on peruskarttakohtainen luettelo esihist. top. arkistossa olevassa erillisessä kansiossa.

Puurtilan uhrikallio kaakosta.
F.A. 637. Valok. L. Pohjakallio.

Puurtilan uhrikallion kupeessa oleva
raunio on kuvassa vasemalla näkyvän
männyn alla ja kivijono lähtee siitä
oikealle. Kuva luoteesta. F.A. 638.
Valok. L. Pohjakallio.

Luetteloiden avulla pyritään säilyttämään ajanmukainen ja helposti käsiteltävä kokonaisuus, josta vähällä vaivalla saadaan tiedot Varkauden muinaisjäännöksistä.

Museoviraston esihist. top. arkistossa on kopioitu uhrikivitieta SKS PK 51 no: 9273 v. 1939, Varkaus Puurtila. Sen mukaan Puurtilan kylässä on uhrikallio, jolla on viime aikoina poltettu juhannuskokkoja, joten siitä on tullut kokkokallio. Museoviraston tutkija maisteri Matti Huurre tiedusteli asiaa varkautilaisen lehden välityksellä kuuluvan vuoden keväällä ja tiedustelun avulla kallio tuli paikallistetuksi. Se sijaitsee rouva Degertin ^{maalla} (os. Puurtila puh. 22684), jossa Anni Iivanaisen (os. Puurtilanniemi puh. 26243) mukaan kokkoa on poltettu ja tanssittu ainakin vuosina 1924-1925. (Peruskartta 3234 03 VARKAUS; x= 6914, 40 , y= 542 36). Paikalla saattoin todeta, että uhrikallio on luode- kaakko suuntaisen harjanteen kalliopaljastuma. Kalliossa on tulenpidon merkkejä, mutta muuta mainittavaa en siinä havainnut. Kallion juurella, laesta n. 10m kaakkoon on sammaleiden ja puiden peitossa matala suurista kivistä tehty (1 kivikerros) raunio (Ø n. 3m) ja siitä rinnettä alas lounaseen n. 10m:n pituinen maatonut kivijono (isoja kiviä Ø yli 1/2m) Muuta mainittavaa en paikalla havainnut (Kuvat 1 ja 2).

Huurteen alulle saattamaan lehtikyselyyn tuli myös Rauha Hallaman tieto tasalakisesta kivistä, jossa on kuin sahatut porrasaskelmat ja Marja-Leena Latvalan tieto Unnukanniemen puolella Kinkamo vastapäätä olevasta "Juhannuskalliosta", jolla on poltettu kokkoa ja tanssittu. Kallio on veden äärellä ja tasalakinen. Viimeksimainittuja en käynyt katsomassa (Verif. 64/75).

Entisen museoidenhoitajan Tapio Kautovaaran kirjelmästä Varkauden kaupunginhallitukselle johtuen viimeksi mainittu pyysi Museovirastolta lausuntoa Sithin, lappalaisten asuinpaikan sijainnista (Verif. 65/75). Kiertelin Akonniemen aluetta havaitsematta mitään mainittavaa. Huurre oli aikaisemmin keväällä liikkunut samalla alueella ja löytänyt Kangaslammin puolelta vanhaan asumukseen viittaavia merkkejä (Peruskartta 3234 05 HARJURANTA, X= 6905 89, y= 552 12).

Kuopiossa 19.11. 1975

Lauri Pohjakallio
Lauri Pohjakallio

Kuopion museo Kh0
esihist. top. ark.

VARKAUS

PERUSKARTTA 3234 02 KUVANSI

(alleviivatut kiinteitä muinaisjäännöksiä, sulkimihin merkityistä löydöistä ei varmasti tiedetä, kuuluvatko tälle lehdelle)

(5.100/7. KM 11267:1-2, rautaveitsi, väkäkeihäänkärki, Joroiskylä, Autiorinne)

PERUSKARTTA 3234 03 VARKAUS

(alleiviivatut kiinteitä muinaisjäännöksiä, sulkuihin merkityistä löydöistä ei varmasti tiedetä, kuuluvatko tälle lehdelle)

- 5.100/1. KM 12023, reikäkivi, Varkaus
- 5.100/2. Savon museo, tasataltta, Varkaus, Laivalinnankatu
- 5.100/3. -"- , oikoteräinen kirves, Luttila, Vüliaho
- 5.100/4. esineen olinpaikka tuntematon, kivinaskali, Repokangas
- 5.100/5. Savon museo, itäkarjalainen tasataltta, Käpykangas
- 5.100/6. KM 18364, kehdonjalaksenmuotoinen kirves, ks. kert.
- (5.100/7. KM 11267:1-2, rautaveitsi, väkäkeihäänkärki, Joroiskylä, Autiorinne)

Kuopion museo KhO
esihist. top. ark.

VARKAUS

Kopio.

5.100/0. -

- 5.100/0. erittelemättömiä löytötietoja
- 5.100/1. KM 12023, reikäkivi, Varkaus
- 5.100/2. Savon Museo, tasataltta, Varkaus, Laivalinnankatu
- 5.100/3. -"- , oikoteräinen kirves, Luttila, Väliaho
- 5.100/4. esineen olinpaikka tuntematon, kivinaskali, Repokangas
- 5.100/5. Savon Museo, itäkarjalainen tasataltta, Käpykangas
- 5.100/6. KM 18364, kehdonjalaksenmuotoainen kirves(ks. kert.)
- 5.100/7. KM 11267:1-2, rautaveitsi, väkäkeihäänkärki, Jorois-
kylä, Auticrinne.

Kuopion Museo Kh0
esihist. top. ark.
Kopio.

VARKAUS

5.100/0.

Löydöt tai löytötiedot, joita ei ole eritelty seuraavaan luetteloon.

- Kuopion museo N 2327, Kivitaltan palanen 5,5cm ptk ,
n. 1,5cm l. piikiven palanen, ehkä taltan kappale.
Mitat: 5,4 ptk. 1,9 lev. 1,4pks. Tuov: rouva Lyyli
Kemppainen, Varkaus. 18/I 1929./ Ei mainintaa mistä
löytynyt, eikä Kemppaisestakaan saanut selvää.

Kuopion Museo KhO
esihint. top. ark.
Kopio.

VARKAUS

5.100/1.

KM 12023, reikäkivi

Peruskartta: 3234 03 VARKAUS
koordinaatit: rondun 6912/545 kaakkoiskulma
kl.
tl.
om.

Varkauden inventoinnin yhteydessä tarkastin yllä mainitun esineen löytöaluetta. Löydystä on seuraavat tiedot:
Tauno H. Kahilan (os. Varkaus Keivula 4) 18/11 -48 lahjoittama kiviesine. Esite. Reikäkivi: 123x104x36mm.
E. syks. 1938 Tauno Kahila Varkauden kauppalaista Pirtti-vieran ja Joutsenlehden väliseltä kannakselta Ahola ja Seppälä -nimisten talojen väliltä, rautatieaseman itäpuolelta olevalta harjulta, asenar-kennuksesta n. 250m itään. Esine oli kasvimaasta sattomalta kerättyjen kivien joukossa ja olisi se ilmeisesti noussut maasta n. lapion piston syvyydeltä ja lenties ruokamultakerroksen alta. Paikka on karikkoista mäkeä.

Löytöpaikka on ilmeisesti aluetta, jolla nykyisin on ortodoksinen kirkko ja vanha hautausmaa, osaksi rakennettua ja puistoaluetta. Alueella liikkuessani en havainnut mitään mainittavaa. Vrt.

Kuopiossa 29.9. 1975.

Amatööri

Kuopion Museo KMO
esihist. top. ark.
Kopio.

VARKAUS
Laivalinnankatu
5.100/2.

Tasataltta, (Varhkauden kotiseutumuseo) Savon museo

Peruskartta: 3234 03 VARKAUS

Koordinaatit: x= 6912 12, y= 545 80, z= n. 80-82,5

kl.

tl.

cm.

Varhkauden inventoinnin yhteydessä tarkastin yllä mainitun esineen löytöaluetta. Löydöstä on seuraavat tiedot: Lattea tasataltta, osittain ruosteenkaltaisen patinan peittämä; yllälappeelta pala lohjennut. -69x47x15mm. Löyt. työmiehes Mauri Tolvanen 1.10. 1959 Varhkauden kauppalasta Laivalinnan- kadun varrelta, Työväenopistolta n. 70-80m pohjoiseen. Esine löytyi kadun rakennustyössä maata leikottaessa n. 60 cm sy- vältä.

Entisen museonhoitajan E. Kautevaaran mukaan löytö- paikka on Laivalinnankatu 1:n seuđuille. Paikka on nykyisin päällystetty katu, jonka eteläpuolella on ortodoksinen kirk- ko ja hautausmaa. Kiertelin alueella havaitsenatta mitään mainittavaa. Vrt.

Kuopiossa 29.9. 1975

Mauri Toljakallio
amanuenssi

Kuopion Museo Kh0
esihist. top. ark.

VARKAUS

Luttila

Valiaho

5.100/3.

Kopio.

Oikoteräinen kirves, (Varkauden kätiseutu- ja taidemuseo)
Savon museo

Peruskartta: 5254 03 VARKAUS

Koordinaatit: x= 6916 07, y= 544 46, z= 95-100

kl. Luttila

tl. Valiaho 1²⁶

om. autoilija Rikhard Soininen

Varkauden inventoinnin yhteydessä tarkastin yllä mainitun esineen löytöpaikan. Löydöstä on seuraavat tiedot: Oikoteräinen kirves, harmaata kiveä, pinta rapautunut. 102x62x35mm. Löyt. Paavo Soininen (os. Varkaus Luttila) 10p. syysk. 1954 Varkauden Luttilan kylästä Rikhard Soinisen (os. Varkaus Luttila) omistamalta pellolta, peltotyössä ruokamullasta.

Löytöpaikka sijaitsee Luttilantien lounaisreunassa olevassa pellossa, joka tarkastettaessa oli täysin metsittyneessä tilassa. Mitään mainittavaa en paikalla havainnut. Rikhard Soinisen mukaan paikalta ei muuta ole löytenyt.

Kuopiossa 29.9. 1975

Lauri Tahjakallio
amanuenssi

Kuopion Museo KhO
esihist. top. ark.
Kopio.

VARKAUS
Repokangas
5.100/4.

Kivinaskali, (Seurajohd.-Kalle-Väänäsellä, -Varkaudessa)

Peruskartta: 3234 03 VARKAUS

Koordinaatit: (paudit 6911/544, 6912/544 ???)

kl.

tl.

om.

Varkauden inventoinnin yhteydessä tarkastin yllä mainitun esineen löytötietojen perusteella Repokankaan maaston. Tiedot löydöistä ovat seuraavat: Kivinaskali 56, 19,5, 8m. ~~Käytettiin~~ Repokankaan roukista. Kasuseen tuonut piirrettäväksi prof. A.H. Hallgren syks. 1936 esitelmämatkaltaan. Kiertelin Repokankaalla, jossa oli runsaasti vanhoja soranottoaikoja, roukista sitä vastoin en siellä nähnyt. En havainut alueella mitään mainittavaa. Tietä myös jäljittää esinettä. Kävin Joutenlahden kansakoululla, jonka johtaja-opettaja Kalle Väänänen oli ollut. Koulussa ei asiasta kuitenkaan tiedetty mitään. Väänänen leski, rouva Aino Väänänen on opettajien tiedon mukaan jossain vanhusten palvelutalossa Lahdessa.

Kuopiossa 29.9. 1975

Jauri Toijakallio
amatuenssi

Kuopion Museo KhO
esihist. top. ark.
Kopio.

~~VARKAUS~~
~~XXXXXXXXXXXX~~

Käpykangas
5.100/5.

Itäkarjalainen tasataltta
Varkauden museo (=Savon Museo), Varkaus

Peruskartta: 3234 03 VARKAUS

Koordinaatit: x= 6911 58, y= 544 16, z= 90-95

kl.

tl. Tellervonkuja 29

om. Pentti Nurminen

Varkauden inventoinnin yhteydessä tarkastin yllä mainitun esineen löytöpaikan. Tiedot löydöstä ovat seuraavat: Itäkarjalainen tasataltta, Äänisen viheriäliusketta(?) 95x33x22mm. Löyt. työmies Pentti Nurminen (os. Varkaus 3 p. Käpykangas, nykyisin koi Tellervonkuja 29) 15.5. 1966 Varkauden Käpykankaalta tontiltaan (ent. Rentusen talon maata). Esine löytyi 30-40 cm syvältä perunamaan muokkauksen yhteydessä mul-
lasta. Samasta syvyydestä oli löytynyt myös hiiltä.

Löytöpaikan tarkastuksen yhteydessä en tavannut löytä-
jää, enkä ketään muutakaan löydöstä tietävää. Nurminen tontti
on täysin tasattu, rakennuksen ympäristö nurmikenttänä, puu-
tarha länsikulmauksessa. Mitään mainittavaa en paikalla ha-
vainnut. Tontin pohjoispuolel^{e110} on hienohiekkaista kangasta,
alueella kiertely oli tulokseton.

Kuopiossa 29.9. 1975.

Sauri Kallio
amatuenssi

Kuopion Museo KhO
esihist. top. ank.
Kopio.

VARKAUS
Riittulanmäki
5.100/6.

KM 18564, kehdonjalaksen muotoinen kirves

Peruskartta: 3234 03 VARKAUS

Koordinaatit: (x= 6914 34, y= 546 22 ≠ löytöpaikka)

li.

tl.

om.

Varkauden inventoinnin yhteydessä tarkastin kaupungin alueelta, Riittulanmäeltä löytyneen kivikirveen löytöpaikan. Tiedot löydöstä ovat seuraavat: Rak. mest. Matti Hätisen löytämä ja mus. hoit. T. Kautovaaran (os. Savon Museo, Varkaus, Vesitorni) KM:oon toimittama esine. Ks. verif. Diar. 7.5. 1971. Kehdonjalaksen muotoinen kirves, - 220 x 49,5 x 53,5 mm. Löytyi maansiirron yhteydessä sillarakennustyömaalla, hiekkamaasta.

Riittulanmäellä Komminselän yli johtava silta koheaa yli 20m järven pinnan yli. Riittulanmäen kohdalla on jouduttu suorittamaan huomattavia pengerrystöitä, alkuperäisen maan päälle on ajettu erittäin runsaasti soraa. Entisen mus. hoitaja Kautovaaran mukaan löytö tehtiin nimenomaan paikalle ajetusta sorasta, eikä esine siis alun perin ole lähtöisin Riittulanmäestä. Kautovaaran mukaan paikalle ajettiin pengerryksen aikana soraa ainakin kymmeneltä sorakuopalta, joten on mahdotonta sanoa, mistä esine on alun perin lähtöisin. Riittulanmäen penkerillä ja ympäristössä en havainnut mitään mainittavaa.

Kuopiossa 29.9.1975

Juuri Väjakallio
amanuenssi

Kuopion Museo KhO
esihist. top. ark.
Kopio.

VARKAUS
Joroiskylä
Autiorinne
5.100/7.

KM 11267: 1-2, rautaveitsi, väkäkeihäänkärki

Peruskartta: 3234 02 KUVANSI tai 3234 03 VARKAUS

Varkauden inventoinnin yhteydessä tietoni löydöstä olivat vajavaiset, vain löydön sisältö selvisi mukenani olevasta paperista. Inventoinnin jälkeen sain Museovirastosta Matti Huurteelta seuraavat luettelon mukaiset tiedot, mutta paikalla en enää päässyt käymään. Löydön paikallistamisessakin saattaa olla pieniä vaikeuksia, sillä Huurre on alustavasti koittanut selvittää asiaa, onnistumatta.

Löytötiedot:

Löytänyt Kusti Komulainen (os. Varkaus, Lehtoniemi) syksyllä 1940 kaivoa kaivettaessa löytäjän omalta tontilta (Varkauden pitäjä, Joroisten kylä, Tuomirannasta lohkaistu palsta, "Autiorinne") 3m syvältä kivilaattojen päältä (kivilaatat ohuita lasin vahvuisia, 4-5 kerroksessa) aivan kovan sitkeän saven päällä. Väkäkeihäänkärki oli kivilaattojen päällä, veitsi noin metriä ylempänä. Kiviä oli paikalla ollut rauniomaisesti, jonka kantilla jyrkkä kallio. Oli havaittu myös palanutta kiveä. Kivet viety kiviaitaan, päällystä perunamaana.

Kuopiossa 18.11. 1975

Gauri Jaljakallio
amanuenssi